

IV. évfolyam | 45. szám | 2022. 11. 10-16.

795 Ft | Éves előfizetőknek: 670 Ft
4,34 EUR | 15,9 RON | 410 DIN

mandiner

SZALAI ÁDÁM

exkluzív interjú

*a foci erejéről,
válogatottságról
és Marco Rossi
érdemeiről*

CSALÁD és HAZA az ELSŐ HELYEN

www.mandiner.hu

A MEGFESZÜLT BALKÁN

| DEMKÓ ATTILA |

AZ MCC GEOPOLITIKAI
MŰHELYÉNEK VEZETŐJE

Dél felől is közel van hozzánk egy konfliktusokkal terhes világ, nem is gondoljuk, mennyire. Őszi utazás Bosznia-Hercegovina mélyére, ahol folyamatosan pengeélen táncol a béke.

„Néhány hónapon belül egy olyan hatalmas katonai konfliktus robbanhat ki, amelyet a második világháború óta nem láttunk” – mondta szeptember végén Aleksandar Vučić szerb elnök. Egy veszélyes viszály november elején ki is robbant. A szerb haderő vadászgépeket emelt drónok lelövésére Koszovó közelében, miközben a szerbek és albánok egymásnak feszültek a rendszámátlák miatt.

A szimbólumok fontosak. Okkal. Egy rendszámátlábla, egy szobor, egy zászló bizony nem csupán tárgy, hanem az elvesztett haza egy kis darabja. Amikor az albánok szabadságot kaptak 1999-ben, a koszovói szerbektől elszakították a hazájukat. Lehetett volna igazságosabb határt húzni, de a nagyhatalmak inkább együtt tartottak együtt élni nem akaró népeket, akár csak pár évvel korábban Bosznia-Hercegovinában. Nem is lett valódi béke.

Ha van ország, ami látott háborút, Szerbia az. Csak egy évszázadot visszanezve, ott van a két balkáni, a két világháború és a Jugoszlávia széthullását kísérő eddigi négy háború. Vučić aggodalma nem alaptalan. A térség megfeszült az ukrajnai háború kapcsán. Európában leginkább itt találkozik össze az orosz, a kínai, a török, az uniós és az amerikai érdek, és itt vannak a legnagyobb beépített aknáknak is. A történet persze nem most kezdődött, hanem az ottomán hódítással. Több mint hatszáz éve rázzák meg súlyos háborúk a félszigetet, és örökségük máig tart.

Ha valaki Magyarország felől tart a puszkaporos hordó szívébe, Bosznia-Hercegovinába, akár Brčkót is választhatja a Száván való átkelésre. A minaretek jelzik, itt más világ kezdődik. A város a feszült Balkán instabil Bosznijának talán a legrobbanékonyabb pontja. Itt találkozna a

**„A szerbek kezdték hihetetlen kegyetlenséggel,
de az etnikai tisztogatás kölcsönös volt”**

A híd a Drinán,
évszázadok véres
háborúinak tanúja

bosznia-hercegovinai Szerb köztársaság, a Republika Srpska két része, ha 1995-ben nem tették volna salamoni döntéssel különleges státuszúvá a várost. A Banja Luka-i központú nyugati terület a fontosabb, de a háború alatt csak itt, a folyó mentén kapcsolódott a keleti részhez és Szerbiához. Az amerikai béketeremtők végül nem hagyták meg a szerbeknek, de a bosnyákok sem kapták meg. A két világ között lebeg, amíg béke van. Ha egyszer újra kirobbanna a háború Boszniában, ide biztosan elérne.

A Drina völgye felé dombos, emelkedő tájon vezet az út. A szerb rész szegényes, a falvakban sok az elhagyott ház. Az út egy-egy rövid szakaszon átmege bosnyák területen: ott sem jobb a helyzet. Zvorniknál már szűk a Drina völgye, szemben a karnyújtásnyira magasba emelkedő hegyek alatt Szerbia van. A völgyben sok bosnyák élt egykoron, a lakosság közel kétharmada. A szerb etnikai tisztogatás itt Bijeljínától Višegradig különösen keményen csapott le, ma már szerb a többség. A völgy gyönyörű, a sziklás ormok alatt, a zöldes vízen lakóhajók himbálóznak. Ma turistaparadicsom a Drina völgye, 1992 és 1995 között aratott itt a halál. De sehol sem annyira keményen, mint a hegyek ölében fekvő Srebrenicában. A ma már szerb többségű Bratunacnál kanyarodik el az út a bosnyák város felé. A szerb zászlók mellett

molínók figyelmeztetik az arra járókat: a bosnyákok itt szerbeket öltek. Volt az is, egy történet sem fekete-fehér. De a szerb bosszú sokszorosra sikerült. Az ezernyi sír méltó emléket állít a szerb csapatok által lemészárolt nyolcezer bosnyák férfinak. Kicsit odébb, Srebrenica belvárosában újra van muszlim élet, állnak a mecsetek és a minaretek. De nyomasztó a hely, az ütött-kopott parkban kóbor kutyák rohangálnak. A látnivaló kevés, a városka nem pusztult el, de nem is él igazán.

Bajina Bašta felé kanyargós hegyi út vezet, negyven kilométeren át két autó jön szembe fényes nappal. Emberi élet nyomait tényleg alig látni Srebrenica és Skelani között, az ember egy horrorfilm kezdőjelenetében érezheti magát. A határátkelőnél lézengenek páran, de nyomorában az is egy más kort idéz, vagy más kontinenst. A túlóldalon viszont van élet. A Drina völgye itt még látványosabb, mint északabbra, a két oldalon ezer métert ugranak a magasba a hegyek nagyon hirtelen. A Tara nemzeti park csúcsairól lenézni a zöld Drinára egyszerre szédítő és lenyűgöző. Látni a kis lakóhajókat, a száguldó motorcsónakokat – egy kilométerrel alattunk. A boszniai oldalon, hihetetlen magasságban egy mecset karcsú minarettel. Vajon ki jár fel oda?

A bosznia-hercegovinai Višegrad felé a Rza folyó nagyon szűk völgyében halad az út. Annyira vadregényes, hogy egy kamionsofőr elbámészkodhatott, mert keresztibe fordult az úton, és felborult. Az egyik oldalon a sziklafal, a másik oldalon a szakadék a zúgó folyóval. Hat-nyolc óra, mire szabad lesz az út, mondják a hatóságok. Átlagos autóval járható kerülő út nem nagyon van,

Muszlim nő
a srebrenicai
tömeggyilkosság
emlékhelyén

**„Itt találkozik össze az orosz, a kínai,
a török, az uniós és az amerikai érdek”**

Törékeny békesség: templom és mecset Szarajevóban

pontosabban vagy három-négy óra, pedig Višegrad tizenöt kilométerre van. Bosznia kicsi, de valójában hatalmasak a távolságok a kanyargós hegyi utakon. Nem meglepő, megnyitit szenvedett ezekben a völgyekben az osztrák–magyar hadsereg. Nincsenek kerülő utak, sziklafalak vannak.

Višegrad egy jelkép az ottomán múltat idéző Drina-híddal és az Ivo Andrić íróról elnevezett, a szerb nacionalizmust ünneplő, modern Andrićgrad negyeddel. Emir Kusturica fejéből pattant ki a városrész ötlete, és hogy mi lehetett a cél? A kis mesterséges negyed főterén ülve gyorsan szembeötlik Gavriló Princip képe. Itt hős és ünneplott forradalmár. Talán ez a szerb válasz a méltóságáteljes arab motívumokkal díszített kőhídra. Ma a szerbek közel kilencvenszázalékos többségben vannak itt, a háború előtt egyharmadnyian voltak. Az új lakók egy része persze maga is menekült, Szarajevóból vagy más, a bosnyák–horvát részhez kerülő vidékről űzte ide őket a háború. A szerbek kezdték hihetetlen kegyetlenséggel, de kölcsönös volt az etnikai tisztogatás. Ma feleannyi lakója van a városnak, mint 1991-ben, talán tízezer. Az ország népessége is megcsappant, négy millió-négyszáz ezerrel egymillióval esett a lakosságszám, és most is zuhanórepülésben van. Kevés gyerek születik, arányaiban is jóval kevesebb, mint Magyarországon, hatalmas a kivándorlás. Tíz éven belül hárommillió alá csökken a népesség, az ötvenezer négyzetkilométeres ország szinte üres lesz.

A nem messze lévő, Srebrenicához hasonlóan évekig ostromolt Gorazde ma is bosnyák város. Valamivel több a fiatal, a Drina medrében játszanak jókedvűen. Apáik három évig ültek a szerb ágyúk árnyékában. A két város közötti szurdok megint csodaszép, ami pedig Gorazde után jön, az egy kis Svájc. A sziklák szinte lebegnek az ember feje felett, a csúcsok, mint a gyönyörű Maglic, kétezer méter fölé emelkednek. A lélegzetelállító vidék Montenegró határa. Odaát már a „Nyugat” van, legalábbis a NATO. Persze ez sem ilyen egyszerű. A montenegrói szerb testvérnép megosztott, sokan húznak Belgrád és Oroszország felé. Az emberek lelkébe persze nehéz belenézni, de sok ortodox templom a szerb

zászló lobog, az CCCc (SsSs) feliratok pedig azt üzenik: „csak az egység mentheti meg a szerbeket”. Valóban népakarat volt itt a NATO-tagság? Ha igen, akkor egy nagyon szűk többségé – a népet a kormányzat végül nem merete megkérdezni.

Vissza Boszniába a Piva völgyén át vezet az út. Egy újabb szurdokvilág ez, morcos és fenséges az esőben. A határ előtt hatalmas a dugó. Mint kiderül, a híd csak egysávos, fagerendákon gurulunk át egy olyan szerkezeten, ami sok mindent ébreszt, de bizalmat nem. A kitűnő montenegrói országút után Bosznia-Hercegovinában egy aszfaltot sokszor nélkülöző főút vár, újabb, de kisebb fagerendás hidakkal. Pedig van itt élet, a vadvízi evezés fellegvára ez. Szarajevó felé közeledve javul az út, és egy újabb szurdokvilág után szerb zászlókkal köszönt az ország megosztott fővárosa. Elkülönült két világ ez, a külső szerb negyedek tágasak és rendezettek, a belvárosban szól a müezzín, zöld fényben ragyognak a minaretek, és sok a kendős, sőt csadoros nő. A megbékélés illúziójának tűnik, szabadon lehet közlekedni a két világ között, de a szerb részen egy állami zászlót sem látni. Mi a népakarat? A szerbek részéről aligha az együttélés: nyugati kényszer ez, ami valószínűleg addig tart, amíg Európa és Amerika összepréseli az országot.

A fővárostól északra lassan kinyílik a táj, a hegyek egyre alacsonyabbak. Az egyik utolsó magaslaton vár köszönt. Ez Dobo, egy ritka hely a Republika Srpskában, ahol az állami zászló is kint van. De számunkra nem ez a lényeg, hanem a vár történelme. Első említése Magyarországhoz köthető, majd a déli végvárrendszer része lett az erőd. Itt, a Boszna észak–dél irányban jól járható völgyében próbálta megállítani a Magyar Királyság az Ottomán Birodalmat. Egy évszázadig sikerült távol tartani a túlerőt a magyar–horvát magterülettől. A közeli Jajcével 1527-ben esett el végleg a boszniai magyar védelmi vonal.

Dobo után ellaposodik a táj. Jön a széles autópálya, amin pár kilométer kivételével Budapestig lehet hussanni. Nagyon közel van a Balkán megfeszült világa, nem is gondoljuk, mennyire. |m|

Kiürülő vidék – a Drina kapár völgye